

בגמרא שנידון זה תלוי בשאלה מאין היו מודדים, אם מחוטמו או מטבורו. וצ"ב לדעת ראב"י שמודדים מצוארו, באיזה חלק שבצואר, זה שעם הראש או זה שעם הגוף).

ג. נמצאו שני חללים זה על גבי זה; אם נוקטים מין במינו הוי 'טמון' — אין מודדים מהתחתון, שהרי הוא טמון ואין מביאים עליו עגלה לתנא דידן. ואם נוקטים מין במינו הוי 'צף' — אין מודדים מן העליון. ואם שתי ההנחות נכונות — אין מביאים כלל. (ואם נוקטים מין במינו אינו צף ולא טמון — משניהם הוא מודד, ואם האחד קרוב לעיר זאת והאחר לעיר אחרת — שניהן מביאות. עפ"י רש"י). אביי אמר לתלות שאלת טמון במין-במינו במחלוקת תנאים לענין שכחה. ודחו שלפי הכל אפשר שנחשב טמון.

א. הרמב"ם (ט, י) פסק שמודדים מן העליון ולא מן התחתון. ופירש הכסף-משנה שהרמב"ם נקט מין במינו הוי טמון, אבל צף אינו אלא על המים. והמנחת-חינוך (תקל, ז) פירש שלענין צף נשאר הדבר בספק, ועל כן יש להחמיר ולהביא כפרה. ב. נמצאו חללים הרבה זה בצד זה — מודדים מחוטמו של כל אחד ואחד. ואם היתה עיר אחת קרובה לכולם — מביאה עגלה אחת על כולם (רמב"ם ט, י). בספר מנחת חינוך (תקל, ה) כתב שאם נמצא חלל נוסף לאחר מדידה — מביאים עגלה נוספת.

ד. רבי אליעזר אומר: מודדים מטיבורו. רבי עקיבא אומר: מחוטמו. (מר סבר עיקר חיות באפו ומר סבר בטבורו). רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו. פסק הרמב"ם (ט, ט) כרבי עקיבא, שהלכה כמותו מחברו (כס"מ). ויש שכתבו לפי שרע"ק רבו של ראב"י (עפ"י חכם צבי י; תורת חסד ד; באר שבע). ואולם בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה (ד) מבואר שראב"י קדם לרע"ק. ע' בזה מנחת חינוך תקל, ג).

דף מו

פ. האם הדברים דלהלן פוסלים בפרה אדומה, בעגלה ערופה ובקדשים?

א. מומים.

ב. שנים.

ג. עבודה או משא.

א. מום פוסל בפרה ובקדשים, ככתוב. ואין מום פוסל בעגלה ערופה. (נאמר בפרה אשר אין בה מום — בה ולא בעגלה).

חסרון אבר — מובא בירושלמי שפוסל בעגלה. והרמב"ם השמיט זאת. (וכן בר"ש נגעים יד, ה) משמע שמחוסר אבר כשר). יש מפרשים שתלמוד שלנו חולק וסובר שאינו פוסל. ויש סוברים שפוסל.

עגלה טרפה — פסולה. (עפ"י חולין יא. רמב"ם הל' רוצח י, ב).

עגלה שהיא אתנן זונה או מחיר כלב, וכן שאר דברים הפוסלים בקדשים — אפשר שהיא פסולה כבקדשים, ואין הדבר ברור. ע' מנחת חינוך תקל, טו; תקעא).

ב. עגלה ערופה, שנים פוסלות בה. (לדברי רבי אליעזר (ריש פרה), אינה כשרה אלא בת שנתה, שכל מקום שנאמר בתורה עגלה סתם — בת שנתה היא. וחכמים אומרים: אף בת שנתים. וכן פסק הרמב"ם — הל' רוצח י, ב). אבל פרה אדומה אין שיעור לשנותיה (למעלה). ויש תנאים הפוסלים בת חמש או אף בת שלש. (ע' ריש פרה). ובקדשים, יש מהם שהשנים פוסלות, שנאמר בהם בן שנתו וכד', כגון פסח וחסאת.

העגלה, תיכף משנכנסה לשנתה הבאה נפסלה, ואין מונים לה שעות [שלא כבשאר קדשים — ע' זבחים כה: רמב"ם מעשה הקרבנות א, ב], לחשב שנה לפי השעה שנולדה בה. והמשנה-למלך (רוצה י, ב) הבין שאינה נפסלת אלא כעבור יום אחד מהשנה הבאה. וזה תימא. (עפ"י מנחת חינוך תקל, יד).

ג. פרה שעלה עליה עול (= כלי רתמה המונח על ערפה. אליו מחברים מוסרות ומושכות מחרשה וכד') — פסולה, ככתוב. ואף שאר עבודות פוסלות בה. מבואר בגמרא שנחלקו תנאים במקור דין זה, אם מגזרה שוה (על — על) מעגלה ערופה, אם מריבוי הכתוב בפרה (אשר לא עלה עליה על). לפי דעה ראשונה, אינה נפסלת עד שתמשוך (— שתטלטל המשא מעט), דומיא דעגלה. ולפי דעה אחרונה (וכן אמר רב יהודה אמר רב) כיון שהניח עליה עודה של שקין — פסלה. עוד אמרו [לפי דעה אחרונה], אינה נפסלת בשאר עבודות אלא בשעת עבודה (כלומר עבודה לצורך, אבל אקראי בעלמא, שהניח שק עליה להקל משא מידו ולא למשוך — לא פסלה. רש"י). אבל עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.

עגלה ערופה, פוסלות בה העלאת עול ועבודה ומשא (אשר לא עבד בה, אשר לא משכה בעל). עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, שאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה. הרמב"ם מפרש [דלא כרש"י] שלא בשעת עבודה — שלא חרש בה או לא עשה בה מלאכה. והר"ש (פרה ב, ג) והתורא"ש פירשו: שאין נוח לו בדבר. [והעול פוסל אפילו ללא גיחותא]. וע' אבני נזר או"ח צא, ב.

הניח עליה עול או משא אחר, אינה פסולה עד שתמשוך (אשר לא משכה בעל). וכמה — כשיעור מלא עול לרחבו, טפח.

קדשים אינם נפסלים בעבודה, בין עבודת התר בין עבודת איסור (כגון בשבת או כלאים), בין שעבד בהם בעודם חולין או לאחר שהוקדשו. (לא תקריבו אלה; מכל אלה; אשר לא עבד בה — ולא בקדשים. הרי שלשה מיעוטים).

פא. א. מהם הדינים הנוגעים למקום עריפת העגלה?

ב. מה גדרו ושיעורו של חיוב לוויה? מה חשיבותו ושכרו?

א. עריפת העגלה מצוותה להעשות בנחל איתן — קשה. ערף במקום שאינו איתן — כשר.

הרמב"ם כתב נחל שוטף בחזקה. ומשאר ראשונים אין במשמע כן.

מקום עריפת העגלה אסור באיסור 'לאו' בזריעה ובעבודה (אשר לא יעבד בו ולא יזרע). ודוקא עבודה בגופה של קרקע (דומיא דזריעה), אבל כגון סריקת פשתן וניקור אבנים — מותר.

א. מבואר במאירי שחפירה לצורך בנין אסורה. ולדבריו אין מקום לחקירת השער-המלך (רוצה

י. בשם מהר"י אלפנדרי אם תולדות זריעה אסורות — שהרי כל עבודה בגוף הקרקע אסורה, ולא דוקא זריעה. (הגר"י זוסמנוביץ, מובא במנחת שלמה תנינא קטו, ד. וע"ש בח"א מ-מא).
ב. נחלקו דעות האחרונים אם עובר בלאו זה בזריעה ללא קליטה בקרקע.
ג. יש אומרים שהנזרע נחל איתן אסור משום לא תאכל כל תועבה. (ע' שער המלך — מגילה בשם הר"ש מקינון; פרי חדש יו"ד קי סקי"ד. ולפי"ז אסור אף בהנאה. ע' מנחת שלמה תנינא קטו, ד).
לדברי רבי יאשיה, מלבד האיסור דלהבא, ישנו 'לאו' לעורף את העגלה על מקום שנזרע בעבר. (אשר לא יעבד — משמע לשעבר). ורבי יונתן חולק.

ב. היה רבי מאיר אומר: כופים ללוייה, ששכר הלוייה אין לה שיעור... לו ולזרעו.
וכן נראה מירודי הזקנים על העגלה הערופה, שבאחריות זקני העיר לדאוג לכך שכל היוצא מן העיר לא יצא ללא ליווי. (עפ"י רמב"ם ועוד).
אמר רבי מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה — כאילו שופך דמים, שאילמלא ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתינוקות...
אמר רבי יהושע בן לוי: בשביל ארבע פסיעות שלוה פרעה לאברהם, נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה...
אמר רב יהודה אמר רב: כל המלוה את חברו ארבע אמות בעיר — אינו ניזוק. רבינא ליוה לרבא בר יצחק ד' אמות בעיר, וניצל מנזק שהגיע לידו.
הרב לתלמיד מלוהו עד עיבורה של עיר. חבר לחבר — עד תחום שבת. תלמיד לרב — אין לו שיעור, כלומר עד פרסה (רב ששת). וברבו מובהק — שלש פרסאות.
כתבו הפוסקים שאין למתלוה למחול מכל וכל על הלוייה, אמנם על השיעורים הללו נהגו להקל ולמחול. ומכל מקום יש לילך עם הרב או עם חברו עד לפני שער העיר, ולכל הפחות ארבע אמות. ויש אומרים שבזמן הזה שאנשים נוסעים ביחד, הרי שיש לכל אחד מלויים.

אמר רבי יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוייה יעסוק בתורה...

דף מז

פב. א. נמצא ההורג, עד שלא נערפה העגלה ומשנערפה — מה דין העגלה ומה דין ההורג?
ב. האם מביאים עגלה ערופה כאשר ראו את ההורג? מה הדין בעד אחד ובפסולי עדות ובהכחשת עדויות?
ג. מתי בטלו עגלה ערופה והשקיית סוטה והודיית מעשר? אלו תקנות וגזירות תיקן וגזר יוחנן כהן גדול?
ד. איש שאינו מנוקה מעוון, האם המים בודקים את אשתו? ומה הדין כשבניו ובנותיו אינם מנוקים?
א. נמצא ההורג; עד שלא נערפה העגלה — תצא ותרעה בעדר. משנערפה — תיקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה, כיפרה ספיקה והלכה לה.
ובכל אופן כשנמצא ההורג — דינו בהריגה (ולא רץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו).
מבואר בסוגיא בכריתות ובחולין, שלדעת הסוברים עגלה ערופה נאסרת בהנאה מחיים, אם נמצא ההורג לאחר שנאסרה — עומדת באיסורה. וכבר עמדו המפרשים על דברי